

GENSVAR TIL PROFESSOR MAX KJÆR HANSEN

AF F. ZEUTHEN

PROFESSOR Kjær Hansens Svar giver paa en Række Punkter en vildledende Fremstilling af, hvad jeg har sagt, og jeg skal derfor fremsætte nogle Modbemærkninger¹⁾. En meget stor Del af hans Artikkel (saaledes det meste om Faget Driftsøkonomi) drejer sig iøvrigt om Spørgsmaal, der ikke har nogen nærmere Forbindelse med min Anmeldelse, og indeholder Synspunkter, som enten alle kan være enige om eller som paa Forhaand har Tilslutning fra en stor Kreds af praktisk orienterede Driftsøkonomer. Dette forholdsvis neutrale Stof i Forbindelse med urigtige Gengivelser af, hvad jeg har sagt, vil let give den Læser, der kun ser Kjær Hansens Artikkel, Indtryk af, at jeg har fremsat nogle stærkt angribelige Standpunkter. Jeg beklager derfor endnu en Gang at maatte kritisere Kjær Hansens Metoder. Imidlertid haaber jeg, at der senere bliver en mere passende Lejlighed til en fredelig og saglig Drøftelse af Forholdet mellem Nationaløkonomi og Driftsøkonomi, Reklame og lignende Problemer.

Til Trods for at jeg forholdsvis udførligt har angivet Hensigten med min Artikkel²⁾, kommer Professor Kjær Hansen til det Resultat, at jeg har villet sætte ham uden for Diskussionen mellem alvorlige og anstændige Mennesker³⁾. Nej, Hensigten var at give en Advarsel til Forfatteren og andre interesserede mod fortsat at anvende Reklamens og den populære Propagandas Metoder i vi-

¹⁾ Kjær Hansens foranstaaende Artikkel: »Videnskabelig Kritik«, citeres i det følgende som K. H.; F. Zeuthen: »Reklame eller Videnskab« som Z. Den, der vil dømmе i denne Sag bør selv læse de citerede Steder i Sammenhæng.

²⁾ Z. Side 37 og 38, 1. Stk.

³⁾ K. H. Side 106—107, jfr. min Anerkendelse af K. H. paa visse Omraader: Z. Side 37, 2. Stk., 38 n., 43 n., 44, 2. Stk., 51, 2. Stk. og 52 n., samt min udtrykkelige Paastand (Side 38, 1. Stk.) om, at Angrebet ikke gælder Personen, men Princippet eller Typen, for hvilken K. H. muligt er den bedste Repræsentant.

GENSVAR TIL PROFESSOR MAX KJÆR HANSEN

AF F. ZEUTHEN

PROFESSOR Kjær Hansens Svar giver paa en Række Punkter en vildledende Fremstilling af, hvad jeg har sagt, og jeg skal derfor fremsætte nogle Modbemærkninger¹⁾. En meget stor Del af hans Artikkel (saaledes det meste om Faget Driftsøkonomi) drejer sig iøvrigt om Spørgsmaal, der ikke har nogen nærmere Forbindelse med min Anmeldelse, og indeholder Synspunkter, som enten alle kan være enige om eller som paa Forhaand har Tilslutning fra en stor Kreds af praktisk orienterede Driftsøkonomer. Dette forholdsvis neutrale Stof i Forbindelse med urigtige Gengivelser af, hvad jeg har sagt, vil let give den Læser, der kun ser Kjær Hansens Artikkel, Indtryk af, at jeg har fremsat nogle stærkt angribelige Standpunkter. Jeg beklager derfor endnu en Gang at maatte kritisere Kjær Hansens Metoder. Imidlertid haaber jeg, at der senere bliver en mere passende Lejlighed til en fredelig og saglig Drøftelse af Forholdet mellem Nationaløkonomi og Driftsøkonomi, Reklame og lignende Problemer.

Til Trods for at jeg forholdsvis udførligt har angivet Hensigten med min Artikkel²⁾, kommer Professor Kjær Hansen til det Resultat, at jeg har villet sætte ham uden for Diskussionen mellem alvorlige og anstændige Mennesker³⁾. Nej, Hensigten var at give en Advarsel til Forfatteren og andre interesserede mod fortsat at anvende Reklamens og den populære Propagandas Metoder i vi-

¹⁾ Kjær Hansens foranstaaende Artikkel: »Videnskabelig Kritik«, citeres i det følgende som K. H.; F. Zeuthen: »Reklame eller Videnskab« som Z. Den, der vil dømmе i denne Sag bør selv læse de citerede Steder i Sammenhæng.

²⁾ Z. Side 37 og 38, 1. Stk.

³⁾ K. H. Side 106—107, jfr. min Anerkendelse af K. H. paa visse Omraader: Z. Side 37, 2. Stk., 38 n., 43 n., 44, 2. Stk., 51, 2. Stk. og 52 n., samt min udtrykkelige Paastand (Side 38, 1. Stk.) om, at Angrebet ikke gælder Personen, men Princippet eller Typen, for hvilken K. H. muligt er den bedste Repræsentant.

denskabelig Fremstilling eller ved offentlig Bedømmelse af saadan Fremstilling.

Kjær Hansen er særlig utilfreds med, at jeg har sendt min Artikel til Pressen og mener, at min Fremgangsmaade har fundet »sit mest flagrante Udtryk« i den Følgeskrivelse, hvormed jeg sendte Artikklen. For det første er selve den lille Skrivelse, som Kjær Hansen aftrykker i en Fodnote Side 107, adskilligt pænere end Kjær Hansens Genfortælling af Skrivelsen paa samme Side. Man vil saaledes kun i Genfortællingen finde noget om »»Paavisning« af det Plagiat, der var min Bogs væsentlige Indhold«. For det andet maa ingen mere end Kjær Hansen ud fra sin Erfaring i de sidste Par Aar vide, hvad der rimeligvis vilde være sket ved visse Blade, hvis jeg ikke straks havde søgt den ansvarlige Redaktions Beskyttelse over for reklameinteresserede Medarbejdere og Indsendere. For det tredje var en vis Sensation uundgaaelig, naar pludselig en Mand, som kendte noget til Sagen, fortalte noget helt andet end de Folk, der hidtil har interesseret sig for at oplyse Offentligheden i dette Spørgsmaal. For det fjerde kan Professor Kjær Hansen være overbevist om, at det var ganske oprigtigt, at jeg ikke ønskede offentlig Sensation i denne Sag, blot de Folk, som havde med den at gøre, og de, der forstod sig paa den, fik Besked. For det femte maa Kjær Hansen nu som Professor ved en videnskabelig Lærestanstalt til at interessere sig noget mindre for venlig eller uvenlig Omtale eller Mangel paa Omtale i Aviserne (jfr. hvad der er sagt om mig af Kjær Hansen og hans Venner under Behandlingen af hans Sag, uden at det giver Anledning til Hævnlyst eller større Bedrøvelse fra min Side). Det forekommer mig derfor, at Rolledelingen i det historiske Drama i Finnerup Lade, som danner Slutning paa Kjær Hansens noget unøjagtige Genfortælling, er mindre høflig og retfærdig over for mig og vel sentimental med Hensyn til den Rolle, han selv har spillet. (Prøv en anden Gang i Historien at finde Navnet paa en mere ideelt indstillet Attentatmand; prøv f. Eks. i en ogsaa fra praktisk Reklamevirksomhed kendt jysk By).

I Forbindelse med Spørgsmaalet om Citering af benyttede Forfattere skriver Professor Kjær Hansen¹⁾, at han vidste, at han udelukkende skrev for »Fagfolk, hvem den foreliggende Litteratur maatte være bekendt. Og skulde der blandt de Sagkyndige — hvad man paa Forhaand ikke kunde gaa ud fra, naar det

¹⁾ K. H. Side 110 øv.

drejede sig om Folk, der havde paataget sig officielt at vurdere en anden Mands Arbejde — findes nogen, der ikke kendte det Omraade, inden for hvilket Konkurrenceopgaven var stillet, saa vilde Vedkommende som en simpel Pligt før Vurderingen sætte sig ind i vedkommende Litteratur«. Alt dette lyder baade meget rammende og meget rigtigt. Forholdet var imidlertid, at det ikke drejede sig om et Professorat i Salgsorganisation, men et Professorat i Driftsøkonomi med Salgsorganisation som Hovedomraade. Hertil kan føjes, at jeg ved Skrivelse til Handelsministeriet af 1. Juli 1935 gav mit Samtykke til at indtræde i det oprindelige Bedømmelsesudvalg, idet jeg gik »ud fra, at der foruden paa det i Opslaget nævnte særlige Omraade (»Hovedomraade«) maa lægges afgørende Vægt paa, at den paagældende behersker Faget som Helhed«. Som Professor Kjær Hansen maa vide, søger man i den Slags Udvalg netop at faa Folk med forskellig Sagkundskab. Og endelig synes jeg i hvert Fald at have vidst langt bedre Besked med en Række iøjnefaldende Ligheder mellem Kjær Hansens Bog og amerikansk Litteratur end de to i min Artikkel omtalte, stærkt rosende Reklameeksperter.

Naar Kjær Hansen skriver, at den stillede Opgave ikke var »saa haabløs umulig«, som jeg »synes at mene«¹⁾, har dette intet Grundlag i min Artikkel. Jeg betegnede blot Titlen som »noget indviklet og sammensat«, da Opgaven samtidig skulde virke som Prøve i flere forskellige Retninger, herunder i Spørgsmaal vedrørende Prisdannelsen. Endvidere udtalte jeg, at det med Hensyn til væsentlige Spørgsmaal vedrørende Salgsorganisation havde været »svært at faa Lejlighed til selvstændigt Arbejde«, hvad Kjær Hansen dog ikke kan bebrejde mig, da jeg netop ikke repræsenterede Sagkundskaben i Salgsorganisation.

Med Hensyn til de omtalte Ligheder mellem Kjær Hansens og Elders Fremstilling og min »saakaldte »Dokumentation« heraf²⁾, skal bemærkes:

1) At det afgørende naturligvis ikke kan være, i hvilken Udstrækning Kjær Hansen har benyttet Elder eller Elders Kilder; og

2) at jeg ikke har paastaaet fuld Identitet mellem de to Fremstillinger, men at amerikanske Fremstillinger er benyttet paa en Række Hovedpunkter, som danner Skelettet i en stor Del af Kjær Hansens Fremstilling (jfr. Kjær Hansens forbavsende Udtalelse

¹⁾ K. H. Side 111 n., jfr. Z. Side 38, 2. Stk., og Noten Side 51.

²⁾ Z. Side 45 ff., specielt Side 46—51, og K. H. Side 109 ff., specielt Side 112 n.—116.

Side 113 om, at det af mig paastaas dokumenteret, at hans 45 Sider skulde være ucliteret Afskrift af Elders 11 Sider). Naturligvis maa der foregaa en vis Tilpasning i en dansk Bog, hvis Emne tilmed er begrænset til et særligt fagligt Omraade. Men denne Art Tilpasning forekommer mig at være af langt mere haandværksmæssig Beskaffenhed end den oprindelige Opstilling af Synspunkter. Anvendelsen af den urigtige Forudsætning om, at jeg ved mine Sammenligninger har paastaet fuld Identitet, giver Professor Kjær Hansen Lejlighed til en Række udførlige Belæringer, som delvis er overflødige, delvis burde have staaet som Noter i Bogen i Forbindelse med de i min Artikel givne Oplysninger.

Trods Kjær Hansens Paastand¹⁾ om min fuldkomne Mangel paa Kendskab til de Ting, jeg skriver om (med Hensyn til Salgsorganisation), vil jeg dog paastaa, at en Række Tilføjelser om de af mig paaviste Ligheder i meget høj Grad vilde have forandret Karakteren f. Eks. af den rosende Anmeldelse i Kjær Hansens eget Tidsskrift og ligeledes maatte forventes at have Interesse i det mindste for det Flertal af Dommere i Komitéen, som ikke var Ekspertter i Salgsorganisation, samt for Flertallet af Bogens Læsere.

Anvendelsen af det lille, ret skarpe — udsøgte og overskaarne — Citat fra Bircks iøvrigt venlige Anmeldelse af min Disputats forekommer mig at være et groft Misbrug²⁾. Ordene »fra andre Forfattere taget« antyder efter Sammenhængen hos Kjær Hansen, at jeg har udgivet de paagældende Idéer for mine egne. Sammenhængen, som Kjær Hansen har brudt (bl. a. ved at skære første Del af Sætningen fra og begynde med stort Bogstav) viser imidlertid, at det drejer sig om, at jeg skulde have a n e r k e n d t visse fremmede Teorier uden tilstrækkelig Kritik, en Beskyldning, som Kjær Hansen iøvrigt vil finde imødegaaet i mit Svar til Birck.

Kjær Hansen undlader i sit Svar fuldstændig at komme ind paa min skarpe Kritik med Hensyn til Teori og Erfaring om Prisdannelsen og motiverer dette med³⁾, at det ikke paa disse Omraader drejer sig om Kritik af hans »Arbejdsindstilling« og »personlige Arbejdsmetode«. Det drejer sig dog her om et ikke helt

¹⁾ K. H. Side 116—117.

²⁾ K. H. Side 110 n.; Bircks Anmeldelse i Nationaløk. Tidsskr. 1928, Side 380 n.—381 øv.; mit Svar sammesteds 1929 Side 159.

³⁾ K. H. Side 117, 2. Stk.; Z. Side 39—44, specielt Side 39 n.—40. — De almindelige Betragtninger om Pristeoriens Betydning m. m. giver jo intet konkret Svar.

kort Afsnit, som er sat op, saa det over for ikke-pristeoretisk-kyndige ser ud af noget, til Trods for at Kjær Hansen nu aabent indrømmer, at Behandlingen »kun er af formel Natur«, og gentager, at han ikke er Pristeoretiker. Det forekommer mig imidlertid vanskeligt at komme uden om Pristeorien, som Kjær Hansen selv betegner som Udgangspunkt saa vel for Nationaløkonomer som Driftsøkonomer¹⁾, og som maa spille en Rolle ogsaa i »Salgsøkonomernes« Kalkyler.

Med Hensyn til det særlig diskuterede driftsøkonomiske Problem, Reklamen, er vi vist enige om, at der kan anlægges forskellige Betragtningssmaader²⁾. Min kraftige Omtale af Spørgsmaalet om den samfundsmæssige Vurdering paa Artiklens sidste Sider er, som det vil fremgaa, Polemik mod selve Reklamebudskabets ringe Sandhedsværdi samt mod Reklamen for Reklamen selv. Som det tydeligt vil fremgaa, drejer det sig ved Behandlingen af Reklamens Samfundsnytte ikke om Konkurrenceafhandlingens Indhold. Fra Kjær Hansens Bog »Salg og Reklame« nævnes der derimod Eksempler paa en overfladisk nationaløkonomisk Argumentation for, at Reklamen ogsaa er til Gavn for Forbrugerne (d. v. s. Ofrene for de mindre paalidelige Reklamebudskaber). Kjær Hansen maa kunne forstaa, at jeg aldeles ikke kritiserer Udbyttemaximeringen som driftsøkonomisk Metode, men at jeg kritiserer, at man paa overfladisk, reklamebetonet Maade indentificerer den med det samfundsgavnlig. Jeg forlanger netop ikke, at Salgsøkonomien skal undersøge og vurdere de samfundsmæssige Virkninger³⁾. Den skal blot lade være med at reklamere med gode samfundsmæssige Virkninger uden at have undersøgt Sagen. Den driftsøkonomiske Kalkyle af, hvorledes man bedst tjener paa Reklamen, kan i stor Udstrækning anvende videnskabelig Metode; men selve Reklamebudskabet som Meddelelse fra den ene Part til den anden strider afgørende mod Principperne for videnskabelige Meddelelser, og en Indøvelse i at udforme den Art Budskaber forekommer mig at rumme Farer, hvis paagældende Person ikke kan frigøre sig helt for denne Færdighed, naar han optræder paa andre Omraader.

Til allersidst som et *prætera censeo*: Det glæder mig, at Professor Kjær Hansen taler om *Handels højskoler* og ikke anvender Udtrykket »Handelsvidenskabelig Lærestalt«, som rum-

¹⁾ K. H. Side 119, 2. Stk.

²⁾ Z. Side 53 n. ff.

³⁾ K. H. Side 122.

mer en alt for stor Afstand mellem Krav og Virkelighed, og derfor udfordrer til Kritik. Hvorfor ikke sige »Københavns Handelshøjskole«? Man lover da ikke mere, end man kan holde, men peger alligevel paa sunde og høje Forbilleder: Stockholms, Göteborgs og Bergens Handelshøjskoler. — Jeg ser da hen til et godt Samarbejde mellem Københavns Universitet og Københavns Handelshøjskole — ogsaa med Professor Max Kjær Hansen, som ikke har Fjender, der ønsker ham noget ondt, blot han selv vil passe paa sine Venner og passe paa at holde den praktiske Reklames Metoder helt adskilt fra sin videnskabelige Virksomhed.
